

соціальної підтримки, прийняття відповідальності, планування вирішення проблеми, позитивна переоцінка; до неуспішних – конфронтація, дистанціювання, втеча.

Таким чином, копінг досліджують у рамках психологічних захисних можливостей людини, сукупності особистісних рис, у процесі взаємодії з навколишнім середовищем; при цьому копінг-ресурси визначаються як сукупність внутрішніх та зовнішніх ресурсів, завдяки яким людина обирає способи реагування, найбільш прийнятні для неї та ситуації. Не зважаючи на те, що копінг – багатофункціональне поняття, яке має безліч трактувань, загальнопсихологічне значення копінгу полягає у тому, щоб ефективно адаптувати людину до вимог ситуації, дозволяючи оволодіти нею, тим самим знизивши негативні прояви стресу, а під копінг-стратегією розуміють усвідомлену, раціональну, адаптивну поведінку, спрямовану на усунення або психологічне подолання критичної ситуації. У процесі подолання стресу кожна людина використовує власні стратегії (копінг-стратегії) на основі наявного у неї особистісного досвіду і психологічних резервів (особистісні ресурси або копінг-ресурси). Виходячи з вищевикладеного, перспективним напрямом є дослідження особливостей вибору особистістю відповідних копінг-стратегій у різних умовах життєдіяльності та пошук шляхів оптимізації цього вибору.

УДК 159.9.072.422

ЧИННИКИ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ СУЧАСНИХ ШКОЛЯРІВ

Д. С. Биковська

На сьогоднішній день досить важливим є питання професійного самовизначення людини і розуміння, що ж саме впливає на цей вибір.

У питанні професійного самовизначення важливим аспектом є те, що ж впливає на цей самий вибір. У цьому виборі перетинаються такі аспекти як здібності та наміри людини, бажання, а також попит на професію. Взагалі цей процес досить складний, адже існує безліч різних чинників. За роки дослідження цього явища було сформовано певні класифікації чинників, які мають вплив на нього та досліджено як саме і на яку складову вони діють. Розглядаючи чинники професійного самовизначення, визначимо, що слово «чинник» тлумачиться як «умова, рушійна сила, причина будь-якого процесу, що визначає його характер або одну з основних рис; фактор» [1].

Одну з класифікацій впливів запропонував Є. О. Климов. В ній визначено вісім основних чинників, а саме:

- 1) позиція батьків, старших членів сім'ї;
- 2) позиція друзів;
- 3) позиція шкільних педагогів;
- 4) особисті професійні плани;
- 5) здібності людини;
- 6) рівень домагань на суспільне визнання;
- 7) інформованість про професії;
- 8) схильності людини [2].

Також є класифікація Е. Гінзбера де він виділяє досить багато чинників, що впливають на вибір професії, та основними серед них є:

- 1) вплив батьків, які різними способами здійснюють свій вплив;
- 2) вплив друзів;
- 3) вплив вчителів у старших класах;

- 4) очікування суспільства щодо того, яку роботу повинні здійснювати чоловіки, а яку – жінки (статеворольові стереотипи);
- 5) рівень інтелекту людини, її здібності;
- 6) соціально-економічний попит на професію, можливості навчання і працевлаштування за цією професією, її матеріальна і соціальна значущість;
- 7) шкільна успішність;
- 8) соціальний статус: представники малозабезпечених соціальних груп, національних меншин є менш вільними у виборі професії, ніж представники з більш забезпечених соціальних груп [3].

Д. С'юпер виділяє суб'єктивні чинники вибору професії (Я-концепція) і об'єктивні детермінанти типів кар'єри [3, с. 259]. О. Є. Голомшток вказує, що вибір професії обумовлений впливом багатьох різнопланових чинників: зовнішніх – актуальні потреби суспільства у кадрах, потреби у робочій силі, наявність навчальних закладів у певній місцевості та конкурсу в них, соціальні умови життя, сімейні обставини, місце проживання, популярність професій, вплив дорослих, однолітків, засобів масової інформації; і внутрішніх – погляди, установки на працю, життєва позиція, активність і свідомість діяльності людини [4, с. 411].

М. М. Захаров виділяє 3 групи визначальних чинників:

- 1) загальні чинники макросередовища, зміст яких залежить від суспільно-економічного ладу (соціально – економічні умови життя людей, громадські організації, духовна культура суспільства, засоби масової інформації тощо);

- 2) регіональні (зовнішні) чинники – специфічні особливості економічного і демографічного розвитку будь-якого регіону країни: мережа вищих, середніх і професійно-технічних навчальних закладів; культурно-освітній і професійний рівень сім'ї; форми проведення дозвілля тощо.

- 3) індивідуальні (внутрішні) чинники – індивідуальні психологічні та фізіологічні особливості людини, суб'єктивні (стать, ступінь розвитку індивідуальної свідомості, здібності, інтереси, ідеали, знання [3].

Л. Д. Столяренко відзначає, що у низці чинників вибору професії виділяють суб'єктивні чинники (інтереси, здібності, темперамент, характер) і об'єктивні чинники (рівень підготовки, успішності; стан здоров'я; інформованість про світ професій). Окрім цього виділяють соціальні характеристики: соціальне оточення, домашні умови, освітній рівень батьків [3].

Таким чином можна сказати, що різні дослідники сформували певні класифікації чинників, які впливають на професійне самовизначення людини. У цих класифікаціях є певні схожості та розбіжності. Також автори зробили спроби поділити чинники на групи. У одних – це зовнішні та внутрішні чинники, у інших – суб'єктивні і об'єктивні. Проте існує й помітна плутанина у поділі чинників.

Література

1. Ткаченко М. В. Чинники професійного самовизначення учнів як фактор самореалізації особистості. Освіта та розвиток обдарованої дитини. Київ, 2013. № 19. С. 70–78.

2. Колесников И. А. Профессиональное самоопределение старших школьников как педагогическое понятие. *Вестник Южно-Уральского государственного университета. Серия: Образование. Педагогические науки.* 2009. № 31. С. 71–76.

3. Болкун Т. А. Чинники, що впливають на професійне самовизначення особистості. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія.* 2010. Вип. 16. С. 257–260.

4. Столяренко Л. Д. Педагогическая психология. Ростов-на-Дону : «Феникс», 2003.